

№: 4 / 2017

En oansvarig maffia?

– Om den antifackliga retoriken i avtalsrörelserna

MATS WINGBORG

Om författaren

Mats Wingborg är oberoende utredare med inriktning på utbildning, arbetsmarknad och högerextremism. Han har tidigare skrivit böcker och flera skrifter åt Katalys, däribland *Den blåbruna röran* (2016).

Katalys argument

Katalys argument är en serie korta analyser och argumentsamlingar i aktuella ämnen. Fokus är på ekonomi, välfärd, fördelning, arbetsliv och politik. Syftet är att ge snabba men välgrundade faktaunderlag för att du själv ska kunna ta ställning och argumentera.

Sammanfattning

- Retoriken mot fackliga organisationer blir hårdare under avtalsrörelsen och vid konflikter på arbetsmarknaden.
- Katalys har granskat 300 artiklar med kritik riktad mot facket. I kritiken syns två tydliga kategorier: En retorik som associerar facket med organiserad kriminalitet och "o-ordsretoriken".
- Retoriken går ut på att beskriva fackföreningar som kriminella organisationer använder ofta epiteten "maffia", "maffiaametoder" eller "beskyddarverksamhet".
- Den så kallade o-ordsretoriken går ut på att beskriva fackets agerande som oansvarigt, orealistiskt eller orimligt.
- Arbetsgivarsidan har alltid hävdats att de fackliga kraven är oansvariga, oavsett den ekonomiska utvecklingen i Sverige. Samtidigt har löneandelen av vinsterna minskat, medan utdelningarna till kapitalägare har ökat.

Högre tonläge i avtalsrörelsen

Tonläget mot facket blir högre under avtalsrörelser. Tonläget blir också högre i samband med konflikter mellan fackföreningar och arbetsgivare. Katalys har granskat 300 artiklar publicerade från början av 2015 till början av 2017 där fackliga organisationer utsatts för kritik.

Kritiken kan delas upp i två kategorier. Dels en kritik där facket beskrivs som en kriminell organisation. Dels en "o-ordsretorik", det vill säga påståenden om att facket agerar oansvarigt, orealistiskt, orimligt etc. Till den kritiken kopplas ofta en bild av att Sveriges ekonomi på kort sikt går mot nedgång.

Facket som maffia

Den vanligaste retoriska figuren när facket beskrivs som en kriminell organisation är att koppla samman facket med maffian.

I artikeln "Sätt stopp för fackets maffiametoder!", *Nyheter24* 2015, levererar nio debattörer som beskriver sig som "vänner av Alliansen" en hård kritik av Livsmedelsarbetareförbundet. Debattörerna ogillar att Livs använt blockadvapnet mot arbetsgivare som inte vill teckna kollektivavtal. Debattörerna beskriver ett Sverige där fackföreningsrörelsen är ett dominerande maktblock och där de värnlösa företagen behöver stöd:

"...i vägen står fackförbunden med sina miljardimperier, redo att krossa alla som inte gör som de säger. I dag är det småföretagen som är David och fackförbunden som är Goliat. Den lilla människan mot den stora makten och de enorma resurserna."

En av debattörerna, Rebecca Weidmo Uvell, har på egen hand skrivit artiklar på samma tema. En av texterna, publicerad i *Dagens Samhälle* 2015, har rubriken "Upp till kamp mot fackens maffiavälde mot småföretagen". I artikeln hävdar Weidmo Uvell att de fackliga organisationerna inte längre representerar "den lilla människan".

I artikeln "Stoppa fackets maffiametoder nu!", *Nyheter24* 2016, liknar Per Aronsson, ledamot i Liberala studenters riksstyrelse, fackligt arbete med "organiserad brottslighet" som "erbjuder skydd". Enligt Aronsson är det fackliga budskapet till arbetsgivare att "så länge du betalar och gör som de säger så har du ingenting att frukta".

Andra artiklar på samma tema är publicerade på olika organisationers webbsidor. Ett exempel är "Socialistiska maffiametoder mot småföretagare

i Haninge", publicerad av Moderaterna i Haninge 2016. I den texten hävdas att fackliga organisationer använder "maffiametoder". Specifikt riktas kritiken mot Livsmedelsarbetareförbundet.

Ett likartat exempel är en text utlagd av den arbetsgivarfinansierade tankesmedjan Timbro på organisationens Facebooksida 2016. Rubriken är kort och gott "LO-förbunden betar sig som maffian". Epitetet motiveras med att småföretagare i dag tvingas välja mellan att "teckna kollektivavtal" eller "lägga ner verksamheten".

Timbros utspel följdes upp av *Dagens Industri* 2016 där en icke namngiven företagare beskriver de fackliga organisationerna med orden: "Det känns som maffian med sin beskyddarverksamhet". I artikeln intervjuas också Siri Steijer, Timbros programansvarige för arbetsmarknadsfrågor. Även hon använder liknelsen med maffian och menar att fackets inflytande därför måste begränsas:

"Det är framför allt flera LO-förbund som gravt missbrukar sin makt på arbetsmarknaden. Många gånger liknar deras metoder ren maffiaverksamhet. Det är uppenbart att deras inflytande över svensk arbetsmarknad måste minska."

Att klistra fast epitetet "maffia", "beskyddarverksamhet" och "organiserad brottslighet" på de fackliga organisationerna är en metod för att associera fackligt arbete med kriminalitet. Det är förvisso så att fackliga organisationer ibland tvingas till konfliktåtgärder för att få igenom kollektivavtal. Men det är ingalunda olagligt, tvärtom är det helt enligt reglerna för hur den svenska arbetsmarknaden fungerar och länge har fungerat. Liknelserna med maffia är ohederlig.

De som kritiserar fackligt arbete bekymrar sig sällan över att arbetstagare utan kollektivavtal riskerar att bli utnyttjade. Nyligen uppmärksammade exempelvis *Svenska Dagbladet* att stora aktörer inom matleveranser med cykelbud – en kraftigt expanderande bransch – väljer bort kollektivavtal. Resultatet blir låga löner, osäkra anställningar och försäkringar som inte är redovisade. Ett annat liknande fall är P4 Jönköpings granskning av städföretaget K2 Comfort, där anställda arbetade utan kollektivavtal till Den svenska modellen bygger på kollektivavtal. En arbetstagare som inte omfattas av kollektivavtal blir oskyddad. Exempelvis finns inga juridiska hinder för arbetsgivaren att sänka löner. Arbetsgivare som vägrar att teckna kollektivavtal bidrar därför till att underminera den svenska modellen. Sådana arbetsgivare bidrar också till en osund konkurrens. Risken är att oseriösa arbetsgivare slår ut seriösa arbetsgivare. Det är svårt att förstå varför arbete för den svenska modellens fortlevnad

ska likställas med organiserad brottslighet. Den enda förklaringen blir att syftet är maximal misskreditering.

”O-kritiken” mot fackliga organisationer

En annan metod för att misskreditera fackliga organisationer är att fästa ”o-epitet” på fackliga krav i avtalsrörelser. O-orden går framför allt ut på att fackföreningsrörelsen agerar oansvarigt – men också orealistiskt, orimligt, obegripligt, oacceptabelt och olyckligt. Här följer ett axplock:

Facket agerar oansvarigt

Oansvarigt varsel från Unionen och Sveriges Ingenjörer.

Uttalanden av Almegas vd Anna-Karin Hatt, Almegas webbsida, 2016.

Vi tycker det är oerhört viktigt att man håller sig till märket och vi kommer göra allt vad vi kan att det blir på det sättet. Det finns en del förbund som tycker att de inte är bundna av något märke. Och det är ett oansvarigt synsätt.

Intervju med Peter Jeppson, vice vd och förhandlingschef på Svenskt Näringsliv, *Arbetet*, 2016.

Målareförbundet har dikterat villkoren genom den här avtalsrörelsen och deras strategi att förhandla genom hot är både oansvarigt och direkt kontraproduktivt.

Uttalande i *Byggnadsarbetaren* av Björn Hellman, Måleriföretagens vd, 2017.

På Almega kallar man Unionens och Sveriges Ingenjörers konfliktvarsel för ”oansvarigt”.

Angående Unionen och Almegas konflikt om flexpensioner, tidningen *Kollega*, 2016.

Fackförbundet Byggnads har varslat om strejk för cirka 60 företag och drygt 2 600 medlemmar. ”Det är ett av de största varslen någonsin. Detta i en tid då vi behöver bygga mer. Det är mycket oansvarigt och kommer att leda till att många projekt såsom skolor, förskolor, bostäder och sjukhus inte blir slutförda i tid”, säger Mats Åkerlind, förhandlingschef på Sveriges Bygginstrumenter.

Svenskt Näringslivs webbsida, 2016.

Oansvarigt, kommenterade Sveriges Bygginstrumenter strax efteråt och beskrev budet som en rak förlängning av det befintliga avtalet.

Kommentar från Sveriges Bygginstrumenter (BI) efter att Byggnads avfärdade ett förhandlingsbud från BI, *Metro*, 2016.

Nu kastar Byggnads in Sverige i en storstrejk. Och det är helt oansvarigt, säger Ola Månsson, vd för Sveriges Bygginstrumenter.”

Piteå-tidning, 2016.

Kommunals krav på extra satsningar på undersköterskorna i årets avtalsrörelse får svenskt Näringsliv att se rött. Christer Ågren, organisationens vice vd, kallar utspelet för oansvarigt och säger att Kommunal har sig själv att skylla för problemen de lyfter fram.

SvD, 2015.

Fackens desperata jakt på inflation börjar likna Peter och vargen. Man ropar och ropar, men inflationsmålet kommer aldrig. /.../ Att man dessutom yrkar på en generell låglönesatsning är ytterst oansvarigt i en situation då så många står utanför arbetsmarknaden.

Uttalande på Trä- och Möbelföretagens webbsida, 2016.

Facket agerar orealistiskt

Arbetsgiversidan anser att fackens krav är orealistiska och vill att löneökningarna hamnar på under en procent, allra helst omkring en halv procent /.../

Ingenjören, 18/5, 2015.

Sverige just nu sätter avtalsrörelsen i ett nytt ljus. Inte bara behöver vi undvika att förlora ytterligare jobb, vi måste dessutom skapa många fler nya jobb. /.../ I ljuset av detta är fackens krav på löneökningar runt 3 procent orealistiskt och utan hänsyn till den ekonomiska verklighet vi befinner oss i.

Artikel skriven av arbetsgivare inom industrin, *DN Debatt*, 2015.

2017 års avtalsrörelse väntar. LO-facken kräver 2,8 procent i lönelöft. Helt orealistiskt, bedömer arbetsgiversidan.

Folkbladet, 2017.

Facket agerar orimligt, obegripligt, oacceptabelt, olyckligt

Arbetsgiversidan bedömer att fackets krav på 2,8 procent är orimligt.

Folkbladet, 2017.

LO-förbunden kräver löneökningar på 2,8 procent. /.../ Men företagen i restaurangbranschen håller inte med. Björn Jonzon, som driver Stora Brännbo hotell och konferens betonar att branschen är hårt konkurrensutsatt och inte mäktar med löneökningar på 2,8 procent. Det här slår direkt mot oss. Vi kan ju inte höja priserna. Det är en orimlig nivå, som blir än mer orimlig med tanke på den låga inflationen, säger han.

Arbetsmarknadsnytt, 2016.

Det är obegripligt att facken vill tvinga på oss och sina medlemmar en obligatorisk flexpension ...

Uttalanden av Almegas vd Anna-Karin Hatt, Almegas webbsida, 2016.

Inte i takt med verkligheten. Oacceptabelt högt lönekrav. Destruktivt.”

Arbetsgivarsidan inom industrin kommenterar, *Arbetet*, 2017.

Det vore djupt olyckligt med en konflikt.

Svenskt Näringsliv apropå den kommande avtalsrörelsen, artikel på organisationens webbsida 2017.

Motiveringar av o-ordsretoriken

Arbetsgivarorganisationerna brukar motivera o-orden på två sätt. Den vanliga retoriska formen är att den svenska ekonomin befinner sig i förfall eller åtminstone i en utförsbacke och att fackets krav därför är felaktiga. En annan motivering är att det visserligen går ganska bra för Sverige just nu, men att molnen på himlen är mörka och den goda utvecklingen snart kommer att brytas. Här några typiska citat:

Sveriges export har tappat marknadsandelar och industriproduktionen i Sverige faller /.../. Får industrifacken genomslag för sina krav hotas inte bara jobb inom industrin, deras krav riskerar att kosta tillväxt och jobb i hela näringslivet.

Uttalande av Peter Jepsson, vice vd i svenskt Näringsliv, i *Arbetet*. 2016.

Och framför oss ser vi nu en mycket svag global tillväxttrend och produktivitetstillväxten är låg både i Sverige och globalt – avsevärt lägre än före finanskrisen. Detta måste vi förhålla oss till och därför finns det ett mycket begränsat utrymme för löneökningar i avtalsförhandlingarna.

Artikel av Industrierbetsgivarna, *Avtalssajten*, 2016.

Oavsett ekonomiskt läge i landet, Europa och Sverige hittar arbetsgivare alltid skäl för att hålla nere lönerna. För tillfället, våren 2017, går det bra för Sverige. Arbetslösheten minskar och många arbetsgivare har svårt att få tag i arbetskraft, även om det också finns personer med kort utbildning som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. Arbetsgivarna anser emellertid inte att det nu är ett gyllene tillfälle att höja lönerna. Nej, löneökningar skulle enligt dem kunna leda till framtida problem.

Över tid har arbetsgivarna dragit längsta strået i dragkampen om lönerna. Under de senaste 35 åren har lönernas andel av arbetets frukter, den så kallade löneandelen, minskat både i Sverige och i västvärlden. Samtidigt har den andel som går till kapitalägare ökat. Detta är en huvudförklaring till de ökade klassklyftorna.

Den antifackliga retorikens två kategorier

I retoriken mot de fackliga organisationerna har det alltså uppstått två olika grenar. Ett antal aktörer och debattörer kallar fackliga organisationer för ”maf-

fia”, medan företrädare för arbetsgivarna föredrar att beskriva de fackliga agerande med olika o-ord, där ”oansvarigt” är det vanligaste.

Hur förhåller sig dessa två kategorier till varandra? Handlar det om aktörer som är oense och därför använder olika retorik för att beskriva det fackliga agerandet? Eller handlar det snarare om en arbetsfördelning i en gemensam front mot facket? Den frågan är inte möjlig att besvara utifrån den här undersökningen. En sak är dock värd att notera: Katalys har inte hittat något exempel på att o-ordsretorikerna tagit avstånd från att beskriva fackliga organisationer som ”maffia”.

Katalys argument

- **Stundtals agerar fackliga organisationer för att driva igenom kollektivavtal. Men det finns ett enkelt sätt för arbetsgivare att slippa bli utsatt för påtryckningar: att teckna kollektivavtal. Svårare är det inte.**
- **Fackliga organisationer har laglig rätt att utsätta arbetsgivare som inte tecknar kollektivavtal för påtryckningar, däribland blockad.**
- **Den svenska modellen bygger på kollektivavtal. Politikerna överlåter åt arbetsmarknadens parter att reglera lönenivåer och många villkor i arbetslivet. Arbetsgivare som inte vill teckna kollektivavtal bidrar till att försvaga den svenska modellen. Flera fackförbund planerar att lyfta frågan i avtalsrörelserna, men även om arbetsgivarna är beredda att avtala bort möjligheten till hyvlade tjänster vill de fackliga organisationerna också ha en ändring av LAS.**

Refererade artiklar

"Arbetsgivaren tillbakavisar lönekraven", (skribentnamn inte tillgängligt i nätversion) *Folkbladet*, 6/2, 2017. <http://www.folkbladet.nu/plus/1781549/arbetsgivare-tillbakavisar-lonekraven>

Aronsson, Per, "Stoppa fackets maffiametoder nu!", *nyheter24.se/debatt*, 17/1, 2016. <http://nyheter24.se/debatt/825518-stoppa-fackets-maffiametoder-nu>

Berggren, Jenny, "Hård kritik mot industrins lönekrav", *Arbetet*, 28/10, 2016. <http://arbetet.se/2016/10/28/hard-kritik-mot-industrins-lonekrav/>

Berggren, Jenny, "Konfliktvarsel från målarna", *Byggnadsarbetaren*, 23/3, 2016. <http://www.byggnadsarbetaren.se/2016/03/konfliktvarsel-fran-malarna/>

"Byggnads varslar om stridsåtgärder", osignerad artikel, Svenskt Näringslivs webbsida, 30/3, 2016. https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/avtalsrorelsen/byggnads-varslar-om-stridsatgarder_644184.html

Efenic, Negra, "Svenskt Näringsliv ryter till: Oansvarigt", *SvD*, 15/9, 2015. <https://www.svd.se/svenskt-naringsliv-ryter-till-mot-kommunal-oansvarigt>

Flood, Linda, "Svenskt Näringsliv: Oansvarigt synsätt", *Arbetet*, 11/8, 2016. <http://arbetet.se/2016/08/11/svenskt-naringsliv-oansvarigt-synsatt/>

Hallstedt, Niklas, "Konflikten ska kännas", *Kollega*, 6/4, 2016. <http://www.kollega.se/strejken-ska-kannas>

Industriarbetsgivarna, "Fackens krav urholkar basindustrins konkurrenskraft", *Avtals-sajten*, 21/12, 2016. <http://avtalsajten.se/nyheter/industriarbetsgivarna/fackens-krav-urholkar-basindustrins-konkurrenskraft/>

Jungstedt, Christopher, "Facket tvingar in småföretagare i ledet", *Dagens Industri*, 19/10, 2016. <http://www.di.se/nyheter/facket-tvingar-in-smaforetagare-i-ledet/>

Karlsson, Sören, "Sans och balans ett måste i årets avtalsrörelse", Svenskt Näringslivs webbsida, 17/2, 2017. https://www.svensktnaringsliv.se/regioner/ostergotland/sans-och-balans-ett-maste-i-arets-avtalsrorelse_668454.html

Kino, Nuri, "Hotell- och restaurangfacket ägnar sig åt utpressning", *Expressen*, 10/2, 2008. <http://www.expressen.se/debatt/hotell--och-restaurangfacket-agnar-sig-at-utpressning/>

"LO-förbunden betar sig som maffia", Timbros Facebooksida, osignerad text, 19/10, 2016. https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=10154664725345238&id=237146235237

Mellwing, Daniel, "LO:s lönekrav upprör restaurangföretagare", *Arbetsmarknadsnytt*, 3/11, 2016. <http://arbetsmarknadsnytt.se/los-lonekrav-uppror-restaurangforetagare/>

Norman, Filip mfl, "Byggnads säger nej till medlarnas bud – nu blir det strejk", *TT*, 11/4, 2016. Publicerat i Metro samma dag. <http://www.metro.se/artikel/byggnads-sager-nej-till-medlarnas-bud-nu-blir-det-strejk-xr>

Nylander, Micke, mfl, "Sätt stopp för fackets maffiametoder!", *nyheter24.se/debatt*, 12/5, 2015 <http://nyheter24.se/debatt/797560-satt-stopp-for-fackets-maffiametoder>

"Oansvarigt varsel från Unionen och Sveriges Ingenjörer", Almegas webbsida, osignerad text, 6/4, 2016. <https://www.almega.se/politik-och-ekonomi/nyheter/oansvarigt-varsel-fran-unionen-och-sveriges-ingenjorer>

Obmiska, Ania, "Avtal 2016: Vem tycker vad och varför", *Sveriges Ingenjörer*, 18/12, 2015. <http://www.ingenjoren.se/2015/12/avtal-2016-vem-tycker-vad-och-varfor/>

P4 Jönköping, "Unga städade för tusenlappar på prisat städföretag", *P4*, 21/2, 2017. <http://sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=91&grupp=23728&artikel=6631764>

Pyyköla, Minna, "Städfirman K2 Comfort får kritik av branschen", *Fastighetsfolket*, 6/3, 2017. <http://fastighetsfolket.se/stadfirman-k2-comfort-far-kritik-av-branschen/>

"Socialistiska maffiametoder mot företagare i Haninge", *Moderaterna i Haninge*, osignerad text, 11/1, 2016. <http://moderaterna.net/haninge/archives/1904>

Svenskt Näringsliv, "Fackliga lönekrav hot mot näringslivet", Svenskt Näringslivs webbsida, 2/11, 2015. https://www.svensktnaringsliv.se/fragor/avtalsrorelsen/fackliga-lonekrav-hot-mot-naringslivet_630984.html

Svensson, Åke (vd Teknikföretagen) mfl, "Industriavtalen måste ligga klart under en procent per år", *DN*, 9/12, 2015. <http://www.dn.se/debatt/industriavtalen-maste-ligga-klart-under-en-procent-per-ar/>

Trä- och Möbelföretagen, TMF kommenterar industrifackens lönekrav, TMF:s webbsida, 28/10, 2016. <http://www.tmf.se/arbetsgivarstod/avtalsrorelser/avtal17/nyheterpressmeddelanden---avtal17/2016/10/tmf-kommenterar-industrifackens-lonekrav/>

Wande, Helena mfl, "Strejk bryter ut efter Byggnads nej", *Piteå-Tidning*, 11/4, 2016. <http://www.pt.se/nyheter/strejk-bryter-ut-efter-byggnads-nej-9972778.aspx>

Weidmo Uvell, Rebecca, "Upp till kamp mot fackens maffiavälde mot småföretagen", *Dagens Samhälle*, 8/5, 2015. <https://www.dagensamhalle.se/kronika/upp-till-kamp-mot-fackens-maffiavaelde-mot-smafoeretag-15561>

Zeilon Lund, Alexander, "Stressade cykelbud tar över gatorna – till fackets skräck", *SvD* 7/3, 2017. <https://www.svd.se/stressade-cykelbud-tar-over-gatorna--till-fackets-skrack>

. Andra centrala källor
Eld, Anders, "Varför minskar löneandelen?", *Arbetet*, 15/11, 2013. <http://arbetet.se/2013/11/15/varfor-minskar-loneandelen/>

"Facket betar sig som en maffia", *Pressmeddelande från Centerpartiet*, 6/12, 2006.

Narvhed, Lotta, "Federleys sälladsbar i konkurs", *DN*, 1/8, 2007. <http://www.dn.se/ekonomi/federleys-salladsbar-i-konkurs/>

Osoorio Buitron, Carolina & Jaumotte, Florence, "Power from the people – The decline in unionization in recent decades has fed the rise in incomes at the top", *IMF, Finance & Development, Match 2015*, Vol 52, No 1. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2015/03/jaumotte.htm>

Tunström, Martin, "Federley och det urvattnade språkbruket", *Bloggen Tunstrom.nu*, 7/12, 2016. <http://www.tunstrom.nu/2006/12/federley-och-det-urvattnade-sprakbruket/>

Wingren, Martin, "På en arbetsplats blev vi kallade maffia", *Lokaltidningen Helsingborg*, 9/7, 2012. <http://lokaltidningen.se/pa-en-arbetsplats-blev-vi-kallade-maffia-/20120709/artikler/707099999/1982>

En del artiklar kan försvinna från Internet. Katalys har tagit skärmdumpar på samtliga ovan refererade artiklarna.